

”

It is like a constant search for you within that space. You tend to walk around it looking for the smallest nugget of evidence to see if you're reflected in there.

*Abid Hussein, mangfoldsdirektør,
Arts Council England*

I 1999 stilte den britisk-nigerianske kunstneren Yinka Shonibare ut fotografier på Henie Onstad Kunstsenter der han selv spilte hovedrollen i fotografiene. Poserende, som en svart viktoriansk dandy. I en viktoriansk erkebritisk setting. Insisterende. Høyreist. Borte var de klassiske bildene fra den tiden der svarte oftest ble portrettert som tjenere, slaver, eller som den underdanige som sitter ved den hvite mesterens føtter. Utstillingen gjorde et uutslettelig inntrykk, fordi den tydeliggjorde den konstante ubevisste følelsen av det å lete etter seg selv. I de offentlige rommene, i museene og i kunst- og kulturverdenen generelt.

Det var første gangen en svart jente på 26 år forsto at det faktisk gikk an å gå inn i et museum og føle noe. Kjenne seg igjen i bildene som så tilbake på meg. Ubehaget hos mine hvite venner, og gleden i meg selv. Dette var i en tid der vi som svarte, nyutdannede skuespillere ble fortalt at vi ikke passa inn på norske teaterscener. Kultur-Norge var ikke klar for det. Vi brølte til murveggene som gjalla tilbake til oss. Du passer ikke inn her. Du er ikke relevant nok. Du tilhører det non-kvalitative. *Persona non grata.*

Shonibares fotografier dempet smerten og der og da bestemte jeg meg for at jeg skulle, som han, stille meg i midten og fortsette å brøle. Av og til stille. Av og til høyt. Og det er med dette bakteppet, at jeg 20 år seinere skriver dette som en innledning til denne antologien. 17 prosjekter har fått støtte til det som er gavepakken til Norges museumsforbund fra Sparebankstiftelsen DNB på tre millioner, med tittelen: «Inkluderende museer. Kulturkunnskap og-arbeid som katalysator for god inkludering».

Jeg har stått utenfor. Og sett inn. Hvordan ser prosjektene ut, hva har fungert og hva har ikke fungert, er spørsmål som har blitt diskutert i referansegruppa jeg har vært så heldig å være en del av. Jeg fikk også være med på et *work in progress*-seminar, der ansvarlige for de 17 prosjektene som ble valgt ut fikk være sammen og i fellesskap diskutere innhold og fremdrift. Det var fint å samtale med deltakerne og få et innblikk i hva de holdt på med. Det er mye læring i prosjektene og prosessene som har vært gjennomført, og nå ført ned på papiret. En krevende øvelse i seg selv.

Gode prosjekter, der ulike prosjekter med ulikt innhold har spilt hovedrollen for å åpne museumsrommene for flere. Det er ingenting galt med prosjektene. Allikevel. Den nagende følelsen av at noe mangler. Dette noe er det spesielt to av artiklene som tar opp i seg. Det er Falstadsenterets «Museet som inkluderingsarena – for hva og hvem?» og Randsfjordmuseets «MEG og MUSEET», der det reflekteres over «samproduksjon, medvirkning, makt og definisjonsmakt. Flerkulturell kompetanse blant museumsansatte i lys av museenes samfunnsrolle.»

Hvem er det som treffer beslutninger?

Hvem sitter på toppen av pyramiden og bestemmer hvordan det skal se ut?

Hvilke perspektiver er det som fremmes?

Hvem sitt blikk er det som ser, og hva ser det?

Eller, som Asta Busingye Lydersen skriver i sin bok *Afropolitt*: «Hvem er det handlende subjekt og hvem er det passive objekt?»

Museene i Norge har jobbet lengst med inkludering og mangfold i kultursektoren. Lenge før mangfoldsåret gikk som et stønn gjennom landet i 2008 hadde museene tematikken høyt på agendaen. Det ble til og med dannet et mangfoldsnettverk i 2006. I 2017 leverte Kulturanalys Norden antologien *Vem får vara med*, med kunnskapsinnhenting om integrering og mangfold i kunst- og kulturinstitusjoner i Norden. Resultatene viser at folk med bakgrunn fra Afrika, Asia og Latin-Amerika havner nederst på rangstigen i form av ansettelse og bruk av kulturinstitusjoner. Nedslående lesning som gjør inntrykk.

Derfor må jeg adressere den svarte elefanten i rommet. Den som er ekstremt synlig, men allikevel så usynlig. Så bortgjemt. For innenfor mitt fagfelt, kulturfeltet, så er mangfoldet innenfor sektoren skremmende utdatert og gammeldags. På de 25 åra jeg har vært i feltet, har det selvfølgelig skjedd endringer. Bevares. Men, på et område står det fullstendig bom stille. Representasjon ser ikke ut til å være viktig. I kultursektoren snakkes det mye om relevans, om kvalitet, at kunsten skal stå på egne bein og på egne premisser. Men hvem er det i kultursektoren i dag som definerer hva som er relevant, eller hva som er kvalitet? «Du kan ikke spørre meg hvorfor jeg ikke er invitert til festen, du må spørre verten.» Dette ordtaket hørte jeg den engelske journalisten og forfatteren Reni Eddo-Lodge si da hun snakka om sin bok *Why I no longer talk to white people about race*. Hvem blir invitert til festen? Eller rettere sagt, hvem blir invitert inn der bestemmelsene tas?

Da jeg begynte å jobbe som rådgiver for kultur- og mangfold i Akershus fylkeskommune for to år siden, ble jeg møtt med et øredøvende problemfokus. «Problemet med mangfold» var hovedmantraet. Selv om det sto tydelig og klart i alle regionale og interne handlingsplaner at mangfold skulle prioriteres, så var det ingen tegn til endring. Og det i en fylkeskommune der 40 % av befolkningen har annen bakgrunn enn norsk. Hver gang jeg begynte å snakke om konkrete, praktiske

og enkle endringer ble jeg møtt med flakkende blikk, og usikkerheten i rommene jeg var i var til å ta og føle på. Jeg spurte avdelingslederne. Hvem ansetter du? Jeg spurte ansatte. Når var det sist du ringte en du ikke kjenner og inviterte på kaffe? En som kan mer enn deg. Som kan hjelpe deg videre. Jeg snakket med topplederne om mangfoldledelse. På lik linje som enhver annen faggruppe. Og da jeg virkelig var inne på noe. Da det begynte å brenne under føttene deres. Ja, da de så seg selv og sine egne svakheter i forhold til feltet, da kom spørsmålet. Hva er mangfold? Kan du definere det for oss? Vi skjønner ikke hva det er. Jeg snakket meg varm om det synlige og det usynlige mangfoldet. Jeg inviterte dyktige fagfolk inn for å snakke om alt fra næringsliv til mentorordninger. Men ingenting hjelper når vi ikke tør å snakke om det som butter.

Det er her vi kommer til kort. Jeg, du, alle sammen. Sekkebetegnelsen «mangfold» er ment å innebære det vi skaper i det store fellesskapet, men kommer som oftest ut som en praktisk båssetting av «de andre». De brune, de skeive, *drop-outs* og de handikappede. En betegnelse som misbrukes og aktivt motarbeider de varige endringene. Som igjen fører til prosjekter som i sin velmente strategi aktivt motarbeider de varige endringene. Integrering er lett. Det handler alltid om «de andre». Inkludering derimot, handler om oss alle sammen. Og der ligger utfordringen. For hva gjør vi med fingrene som alltid peker tilbake på oss selv? Når du ser inn i deg selv og ikke liker det du ser, da begynner problematiseringen. Behovet for å definere. Det er ikke noe galt i det. Men det stopper oss fra å handle. Det stopper oss fra å si stopp når noe ikke fungerer som det skal. Det handler om ledere som ikke innrømmer at de kommer til kort med manglende mangfoldkompetanse og manglende verktøy for å skape en inkluderende museumssektor. Det handler om angsten for å trå feil. Gjøre feil. Trenger vi mer forskning på det vi allerede vet, og som har vært satt på agendaen de siste 20 åra? Uten at noe skjer. Trenger vi flere kurs og seminarer der vi snakker om mangfold? Eller akademiske tekster og bøker som problematiserer det vi allerede vet?

«[W]e must begin to view museums not as saviours, but as sites of struggle for migrant populations», siteres det i teksten til Falstadsenteret. Så mens vi her på berget sitter rundt bålet, holder hverandre i hendene og synger kumbaya, så skjer det en hel del der ute, bare vi løfter blikket en centimeter fra vår egen navle. Queen Mary er det første danske minnesmerket over Danmarks kolonihistorie fra de Vestindiske øyene. I 2018 ble det avduket et kjempestort monument under tittelen *I Am Queen Mary – A Hybrid of Bodies, Narratives and Nations* av kunstnerne Jeannette Ehlers fra Danmark og La Vaughn Belle fra Jomfruøyene. Queen Mary spilte en viktig rolle mot den danske kolonimakten, og står nå side om side med avstøpningen av Michelangelos *David*, som holder til foran Vestindisk Pakhus i København. Der *David* representerer den europeiske kulturhistorien, minner Queen Mary oss om motstanden mot den. I Norge har samtalen rundt avkolonialisering og hvitt privilegium begynt, men fra det til handling er noe helt annet.

På den andre siden av dammen i England arrangerer Alice Procter det hun kaller for ukomfortable kunstvisninger på de største museene i London. Der beskriver hun kunsten på veggene med fokus på Det britiske imperiets kolonimakt. Lord Nelson blir for eksempel beskrevet som *white supremacist*, og noble herrer med store hatter og full mundur blir kalt for morder eller illegal immigrant. Turene er fullbooka og har blitt veldig populære. Og hva sier de som er med på disse turene? Jo, de synes det er ubehagelig. Noen av dem skammer seg, men som de sier, det er helt nødvendig. Folk hungrer etter ærlige narrativer.

Nordnorsk Kunstmuseum er kanskje det nærmeste vi har kommet noen som gjør noe annet for å få oppmerksomhet rundt samisk kunst. I samarbeid med RiddoDuottarMuseat gjorde de et stunt der de bestemte seg for å lage et fiktivt samisk kunstmuseum i Tromsø. Bygningen ble til et samisk kunstmuseum, slik det kunne ha vært. Med dette synliggjorde og anerkjente de den samiske kunsten som finnes, men som allikevel er usynlig.

Hva er grunnen til at vi så ofte holder oss innenfor det komfortable. Med det gnagende hjelpetrengende blikket. Vi trenger en museumssektor der de som har følt karakteristikkene på kroppen, som har levd i ambivalensen knyttet til minoritetsstatus, i større grad får adgang til norsk museumssektor som kilder og kritikere, og som permanente, likeverdige yrkeskolleger. Vi trenger ressurssterke andre-, tredje- og fjerdegenerasjons mangfoldkompetente stemmer inn. Og vi trenger ledere som tydelig sier: «Nå går vi for noe annet.»

Hannah Wozene Kvam,
Akershus fylkeskommune